

Koronapandemian vaikutukset lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen

Esa Iivonen, johtava asiantuntija, MLL

STM:n asettaman lapsistrategian koronatyöryhmän pj.

Lapset, korona ja talous

Lapsen oikeuksien ajankohtaispäivä 19.11.2020

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

LAPSET ENSIN

Lapsistrategian koronatyöryhmä 1/2

- STM asetti 25.5.2020 kansallisen lapsistrategian valmistelun yhteyteen työryhmän lapsen oikeuksien ja lasten sekä perheiden hyvinvoinnin kartoittamiseksi sekä vahvistamiseksi koronaepidemian jälkihoidossa.
- Työryhmän kokoonpano: pj. Esa Iivonen (MLL), muut jäsenet Eija Koivuranta (Väestöliitto), Tapio Laakso (Pelastakaa Lapset), Johanna Lammi-Taskula (THL), Kirsi Pollari (LSKL) ja Tiina Ristikari (Itla) sekä sihteerit Sanna Koulu ja Laura Saarinen (STM/lapsistrategiatyö).

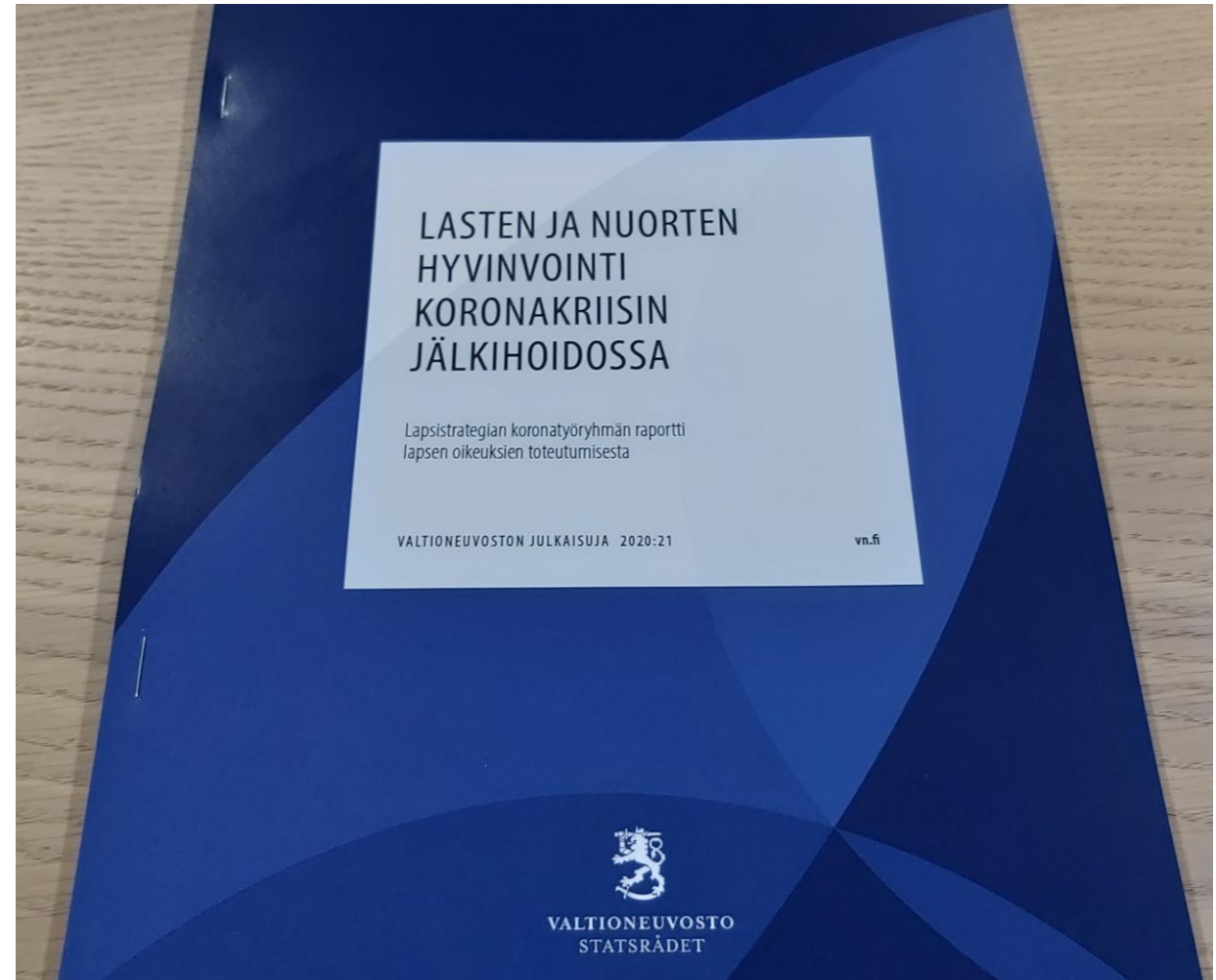
Lapsistrategian koronatyöryhmä 2/2

- Työryhmän 24.6.2020 julkaistussa ensimmäisessä raportissa esitetään ensihavaintoja sekä niiden perusteella tehtyjä johtopäätöksiä ja esityksiä.
- Työryhmän toinen raportti on tarkoitus julkaista loppuvuoden aikana.
- Työryhmän molemmissa raportissa tarkastellaan myös koronakriisin erityisiä vaikutuksia eri lapsiryhmiin, kuten vammaisiin lapsiin ja nuoriin, lastensuojelun asiakkaana oleviin lapsiin ja nuoriin sekä eri vähemmistöryhmiin kuuluviin lapsiin ja nuoriin.

Koronatyöryhmän ensimmäinen raportti julkaistiin kesäkuussa

Työryhmän ensimmäinen raportti
Valtossa

[http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/
handle/10024/162318](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162318)

Koronakriisillä on ollut huomattavat vaikutukset lapsiin ja nuoriin

- Koronakriisillä on ollut huomattavat vaikutukset lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen.
- Koronakriisin ja poikkeusolojen vaikutukset eivät ole samanlaisia kaikkien lasten ja nuorten kohdalla, vaan ne vaihtelevat merkittävästi.
- Kriisillä on myös vakavia globaaleja vaikutuksia lasten oikeuksien toteutumiseen.

Uhkana eriarvoisuuden kasvu

- Uhkana on, että kriisi lisää lasten ja nuorten eriarvoisuutta.
- Kriisin kielteiset vaikutukset kohdistuvat erityisesti niihin lapsiin, nuoriin ja perheisiin, jotka ovat jo ennestään olleet heikommassa asemassa.
- Vaikutukset myös kasaantuvat ja kumuloituvat lasten, nuorten ja perheiden arjessa.
- Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten tilanne vaatii erityistä huomiota.

Eriarvoisuuden torjunta

- Eriarvoisuuden kasvu ei ole kuitenkaan mikään luonnonlaki, vaan siihen voidaan aktiivisin toimin vaikuttaa.
- Poikkeusolojen kielteisten vaikutusten torjumiseksi tarvitaan johdonmukaisia toimia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi sekä pärjäävyyden edistämiseksi.
- Tarvitaan aktiivisia toimia yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja eriarvoisuuden torjumiseksi.
- Kriisin jälkihoito tulee jatkumaan pitkään.

Koronakriisi on haaste mielenterveydelle

- Lasten ja nuorten psyykinen hyvinvointi on joutunut koetukselle. Mielenterveyden ongelmat heijastuvat eriasteisesti suureen joukkoon lapsia, nuoria ja vanhempia.
- Koronakriisi on luonut lapsille ja nuorille turvattomuutta, epävarmuutta ja ahdistusta.
- Tilanne on erityisen vaikea lapsille ja nuorille, joilla on entuudestaan psyykkisistä oireilua ja haurautta. Myös hyvinvointia ylläpitävät vertaissuhteet ovat voineet ohentua.
- Monet mielenterveyden haasteet tulevat näkyviin vasta pidemmällä aikavälillä.

Nuorten pääsy työelämään

- Nuorisotyöttömyys on kasvanut merkittävästi. Nuorten pääsy työelämään on vaikeutunut koronakriisin myötä, mikä edellyttää tehostettuja toimia nuorten työllistymisen edistämiseksi.
- Kriisi on vaikuttanut erityisen vahvasti palvelualojen työllisyyteen. Palvelualoilla on suuri merkitys nuorten työllistäjänä ja työmarkkinoille pääsyn porttina.
- Erityisen vaikea tilanne on osatyökykyisillä nuorilla.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää riittäviä voimavaroja

- Lasten ja nuorten hyvinvointi on aikuisväestöä enemmän riippuvainen julkisista palveluista ja yhteiskunnan voimavaroja koskevasta päätöksenteosta.
- Lasten, nuorten ja perheiden palvelut ovat pääosin kuntien vastuulla. Koronakriisin jälkihoidossa on varmistettava kuntien riittävät voimavarat lasten, nuorten ja perheiden palveluiden järjestämiselle.
- Kriisin jälkihoito tulee jatkumaan pitkään.

Kansalaisyhteiskunnan merkitys

- Koronakriisin jälkihoidossa tarvitaan koko yhteiskuntaa.
- Lapsi-, nuoriso- ja perhejärjestöillä on Suomessa tärkeä rooli lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien turvaamisessa.
- Koronakriisin jälkihoidossa on turvattava kansalaisyhteiskunnan voimavarat lasten, nuorten ja perheiden palveluiden ja vertaistoiminnan toteuttamisessa.

Tietojen keruu, analysointi ja hyödyntäminen päätöksenteossa

- Koronakriisin jälkihoito vaatii laajaa tietopohjaa ja siihen liittyvää monialaista osaamista, sekä vahvaa sektorirajat ylittävää työtä.
- Koronakriisin monet vaikutukset tulevat esiin pidemmän aikavälin kuluessa.
- Tietoa on kerättävä ja analysoitava sekä hyödynnettävä systemaattisesti päätöksenteossa.
- Tiedonkeruulle ja analysoinnille on turvattava riittävät voimavarat.

Lapsivaikutusten arviointi

- Lapsen edun on oltava ensisijainen harkintaperuste kaikissa lapsia koskevissa toimissa. Lasten etujen selvittämisen väline on lapsivaikutusten arviointi. Vaikutukset on arvioitava myös talousarviopäätöksissä (lapsibudjetointi).
- Koronavirustilanteen nopean etenemisen vuoksi rajoitustoimenpiteistä jouduttiin keväällä päättämään nopeasti ja vähäisellä vaikutusten arvioinnilla.
- Koronatilanteen yhteydessä on myöhemmin tehty myös hyvää lapsivaikutusten arviointia.

Lasten ja nuorten suojeleu väkivallalta

- Koronavirusepidemiasta johtuvassa poikkeustilanteessa väkivaltaa perheessä kokeneiden lasten ja nuorten määrä on todennäköisesti kasvanut, väkivalta on jäänyt vielä aiempaa enemmän näkymättömiin johtuen osin palveluiden supistamisesta, ja avunsaanti on entisestään vaikeutunut ja viivästynyt.
- Korona-aika on lisännyt lasten ja nuorten digitaalisen median käyttöä, mistä johtuen riski joutua erityisesti seksuaaliväkivallan uhriksi on kasvanut.

Lasten ja nuorten läheis- ja vertaissuhteet

- Koronakriisin aikana sosiaalisen vuorovaikutuksen rajoittaminen vaikutti suuresti lasten ja nuorten arkeen sekä varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa että vapaa-ajan vietossa.
- Myös yhteydenpito läheisiin, kuten muualla asuvaan vanhempaan, on saattanut vaikeutua.
- Rajoitustoimet lisäsivät lasten ja nuorten yksinäisyyttä.
- Toisaalta yhteinen aika lisääntyi monissa perheissä.

Varhaiskasvatus ja koulutus

- Koronaviruspandemia on vaikuttanut merkittäväällä tavalla varhaiskasvatukseen ja lasten ja nuorten opetukseen. Vaikutukset ovat ulottuneet lapsiin ja nuoriin varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja kaikilla koulutusasteilla.
- Keväällä valtaosa oppilaista siirtyi etäopetukseen ja suurin osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen piirissä olevista lapsista jäi valtiovallan suosituksen mukaisesti kotiin.
- Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun antama tuki lasten oppimiselle, kasvulle ja hyvinvoinnille oheni merkittävästi keväällä.

Lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystalvelut

- Koronaviruspandemia on vaarantanut monin tavoin lasten ja nuorten suotuisaa kehitystä, hyvinvointia ja terveyttä. Vaikka epidemian välitön terveystuhka on lapsille ja nuorille pienempi, poikkeusoloilla on ollut suuret suorat ja välilliset vaikutukset lasten ja nuorten hyvinvointiin ja terveyteen.
- Monet lasten, nuorten ja perheiden palvelut olivat voimakkaasti supistettuina keväällä koronakriisin aikana. Lisäksi kasvokkaista työtä siirrettiin etäyhteyksien avulla toteutettavaksi.
- Pääsy sosiaali- ja terveystalveluihin heikentyi kriisin aikana.

Lasten ja nuorten vapaa-aika ja harrastukset

- Koronakriisin aikana käyttöön otetut rajoitustoimet vaikuttivat erityisen paljon lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksiin ja vapaa-aikaan.
- Rajoitustoimien myötä muun muassa kirjastot, liikuntapaikat, nuorisotalot, teatterit ja elokuvateatterit suljettiin.
- Koronarajoitusten myötä tullut kasvokkaisen harrastustoiminnan tauko on myös lisännyt lasten ja nuorten yksinäisyyttä.

Lapsiperheiden riittävä toimeentulo

- Koronakriisi on lisännyt lapsiperheiden toimeentulovaikeuksia, sillä kriisi on aiheuttanut lomautuksia ja irtisanomisia sekä yrittäjätulon laskua tai loppumista.
- Myös nuorten työpaikkojen saanti ja omat ansaintamahdollisuudet ovat vaikeutuneet.
- Toimeentulovaikeudet kuormittavat lapsia, nuoria ja vanhempia sekä lisäävät myös eri palvelujen tarvetta.

Työn ja perheen yhteensovittaminen

- Koronakriisi on siirtänyt suuren osan lapsiperheiden vanhemmista etätöihin.
- Tämä on osaltaan helpottanut työn ja perheen yhteensovittamista, mutta toisaalta tuonut myös lisää haasteita.
- Erityisen haastava tilanne on ollut pienten lasten perheissä, erityislasten perheissä ja yksinhuoltajaperheissä.

Korona on globaali lasten oikeuksien kriisi

- Koronakriisi uhkaa tehdä tyhjäksi viimeisten vuosikymmenten edistysaskeleet lapsen oikeuksien toteutumisessa maailmalla.
- Lapsikuolleisuus, köyhyys, aliravitsemus, koulupudokkuus, lapsiavioliitot ja lapsityö uhkaavat lisääntyä nopeasti.
- Lapsen oikeuksien kriisistä on tulossa pandemian kauaskantoisin seuraus.

Lopuksi 1/2

- Koronakriisin jälkihoidossa tarvitaan johdonmukaisia toimia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi sekä pärjäävyyden edistämiseksi.
- Koronakriisi on lisännyt tuen ja palveluiden tarvetta. Palveluiden ohentuminen poikkeustilanteen aikana on aiheuttanut palveluvajetta ja -velkaa. Nämä seikat on otettava huomioon voimavaroista päätettäessä.
- Koronakriisi uhkaa lisätä lasten ja nuorten eriarvoisuutta. Eriarvoisuuden torjunnan on oltava keskeinen tavoite koronakriisin jälkihoidossa.

Lopuksi 2/2

- Päätöksenteko edellyttää riittävää tietopohjaa. On tehtävä systemaattista lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutusten arviointia. Tietoa on kerättävä myös lapsilta, nuorilta ja heidän vanhemmiltaan.
- Lapsivaikutusten arviointi on ulotettava myös talousarviopäätöksiin (lapsibudjetointi). Erityistä huomiota kiinnitettävä heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseen.
- Koronakriisi on lisännyt lasten ja nuorten huolta omasta arjesta ja tulevaisuudesta. On tärkeä vahvistaa lasten ja nuorten tulevaisuuden uskoa ja osallisuuden kokemuksia.

Kiitos mielenkiinnosta!

Twitter @MLL_fi

Twitter @Esalivonen